

N:o 68.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående upplåtelse af mark och virke från kronoparker till sanatorier; gifven Stockholms slott den 11 mars 1898.

Under åberopande af bifogade utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden för denna dag vill Kongl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att medgifva,

dels att till platser för anläggning af tre sanatorier för lungsotspatienter, nemligen ett i norra, ett i mellersta och ett i södra Sverige, må till Kongl. Maj:ts förfogande ställas, för sanatoriet i norra Sverige af det till förra militiebostället Bispgården hörande skogsskiftet Oxboleskogen ett område af 50 har och för sanatoriet i mellersta Sverige af kronoparken Hålahult likaledes ett område af 50 har, med rätt för Kongl. Maj:t att bestämma dessa områdens närmare belägenhet, samt för sanatoriet i södra Sverige af kronoskog, som Kongl. Maj:t eger bestämma, jemväl ett område af 50 har; skolande sagda områden, under förutsättning att desamma definitivt utses till platser för sanatorieanläggningar, öfverlemnas till sanatoriestiftelsen med full eganderätt;

dels att af en hvar af de tre kronoegendomar, hvilka, enligt hvad ofvan blifvit sagdt, utses till platser för sanatorieanläggningar, ett ytterligare område, hvars läge Kongl. Maj:t likaledes eger närmare bestämma, af högst 50 har skogsmark må, utan att från egendomarne afsondras, få, under nyssberörda förutsättning, af sanatoriestiftelsen användas för anläggning af promenadvägar och andra sjukvårdens behof, med rätt för sanatorierna, hvilka icke skola ega att förfoga öfver den skog, som för berörda ändamål kommer att fällas, att till vedbrand vid sanatorierna tillgodogöra sig torra träd jemte grenar och toppar af träd, som för kronans räkning å ifrågakvarande områden afverkas;

dels ock att från kronan tillhörig skog må till sanatoriestiftelsen kostnadsfritt utlemnas, för anläggning af ett sanatorium i mellersta och ett i södra Sverige, för hvartdera en virkesquantitet af 4,500 kubikmeter, deraf 2,000 kubikmeter sågtimmer och 2,500 kubikmeter byggnadstimmer, samt för anläggning af ett sanatorium i norra Sverige antingen en virkesmängd af samma storlek och beskaffenhet som den nyss nämnda eller ock, för den händelse detta sanatorium kommer att uppföras af trä, en virkesquantitet af 9,000 kubikmeter, deraf 4,000 kubikmeter sågtimmer och 5,000 kubikmeter byggnadstimmer.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kongl. nåd och ynnest städse väl bevågen.

OSCAR.

Hans Wachtmeister.

---

*Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11 mars 1898.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve DOUGLAS,
Statsråden: herr friherre ÅKERHJELM,
          WIKBLAD,
          GILLJAM,
          friherre RAPPE,
          CHRISTERSON,
          ANNERSTEDT,
          VON KRUSENSTJERNA,
          greve WACHTMEISTER.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet greve Wachtmeister
anförde i underdånighet:

Sedan Eders Kongl. Maj:t bestämt, att det penningebelopp, som
vid Eders Kongl. Maj:ts tjugufemåriga regeringsjubileum blifvit stäldt
till Eders Kongl. Maj:ts förfogande att användas till det allmännyttiga
ändamål, Eders Kongl. Maj:t funne för godt besluta, skulle användas
till åtgärder för bekämpande af lungtuberkulosen inom landet, uppdrog
Eders Kongl. Maj:t åt en komité att afgifva förslag, huru ifrågavarande
gåfvomedel fördelaktigast borde för nämnda ändamål användas, hvarvid
komitén hade att verkställa utredning om lämpligaste sättet för anlägg-
gande af så kallade slutna sanatorier för obemedlade lungsotspatienter
(folksanatorier). Vid fullgörande af detta uppdrag erhöll komitén jemväl
befallning att, bland annat, afgifva förslag å tre eller flere inom olika

delar af riket belägna platser, som i sanitärt afseende, men ock med hänsyn till kommunikationsförhållanden, utrymme m. m. kunde anses företrädesvis lämpliga för anläggning af fullständiga lungots-sanatorier, i hvilket hänseende till tryggande mot sköfling af sanatoriet omgifvande skogar i främsta rummet statens större skogsparker borde komma i åtanke.

I ett den 4 nästlidne februari afgifvet underdånigt betänkande har bemälda komité anfört, att i den promemoria, som blifvit komitén till ledning för dess arbete förelagd, uttalades önskvärdheten af att de tillämnade sanatorierna måtte blifva till antalet minst tre. Med de fakta för ögonen, som genom verkställd utredning förebragts, blef det för komitén snart uppenbart, att detta önskemål med de medel, som stode till buds, för närvarande ej kunde uppnås. Det visade sig nemligen, att, äfven om de billigaste af de föreliggande kostnadsförslagen lades till grund för beräkningen, kostnaderna för tre sanatoriers uppförande likväl komme att väsentligt öfverstiga 1,000,000 kronor. Derefter skulle enligt komiterades tanke en alltför ringa del af jubileumsfonden återstå till bestridande af kostnaderna för sanatorievårdens behöriga fortgång. För förverkligandet af Eders Kongl. Maj:ts afsigt, att de tillämnade lungots-sanatorierna skulle komma landets i ekonomiskt afseende mindre lyckligt lottade befolkning till godo, hade nemligen komiterade ansett som en nödvändig förutsättning, att omkring en tredjedel af de egentliga sjukvårdskostnaderna kunde bestridas af afkastningen från medel, som afsatts från jubileumsfonden. Men att inrättandet af tre sanatorier icke skulle medgifva genomförandet af en sådan plan för dessa anstalters ekonomi framginge tydligt af verkställda kostnadsberäkningar. För att ändock kunna anordna tre sanatorier blefve det under dessa förhållanden nödvändigt att antingen fastställa en så hög dagavgift för samtliga patienter, att en stor del af landets fattigare, sanatorievård behöfvande befolkning säkert blefve beröfvad hvarje utsigt att komma i åtnjutande af sådan vård, eller ock reservera en oproportionerligt stor del af utrymmet inom sanatorierna för sådana patienter, som vore i stånd att erlägga så höga dagavgifter, att desamma kunde bidra till bestridande af kostnaderna för vården af ett antal fattige. Men ingendera af dessa utvägar öfverensstämde enligt komiténs förmenande med Eders Kongl. Maj:ts afsigter med de tillämnade folksanatorierna.

Med afseende å de af komitén beräknade kostnader för de ifrågasatta sanatoriernas uppförande, utrustning och underhåll hemstälde derföre komitén, att Eders Kongl. Maj:t täcktes besluta, att för närvarande blott två sanatorier skulle uppföras. Vid framställandet af detta förslag hade

komitén ingalunda velat för utförbar förklara den önskan, att sanatoriernas antal borde blifva tre, som funnes uttalad i den komitén för ledning för dess arbete förelagda promemoria. Komitén funne snarare denna tanke värd all uppmärksamhet med hänsyn till den möjlighet för sanatoriernas lämpliga fördelning inom rikets skilda delar och dermed sammanhängande tillgänglighet för de respektive landsändarnes befolkning, som dess förverkligande innebure. Komiténs förslag åsyftade fördenskull endast den omedelbara verkställigheten af Eders Kongl. Maj:ts beslut beträffande jubileumsfonden. Det slutliga antalet af sanatorierna ansåge komitén deremot obetingadt böra blifva tre. För att bereda medel till inrättandet af ett tredje sanatorium hade komitén tagit under öfvervägande det förslaget, att af det belopp, som återstode, sedan de två första sanatorierna blifvit uppförda och för dem en lämplig summa afsatts till underhållsfond, skulle bildas en grundfond för ett framtida sanatorium. Till förökning af denna fond syntes dess årliga räntefkastning städse böra läggas till kapitalet. Den snabbaste tillväxten af dessa reserverade medel vågade komitén dock hoppas af de donationsmedel, som efter all sannolikhet komme att i rikt mått tillfalla sanatoriestiftelsen, sedan Eders Kongl. Maj:t genom sitt beslut angående jubileumsfondens användande till tuberkulosens bekämpande gifvit den enskilda och offentliga välgörenheten anvisning på detta lämpliga fält för dess verksamhet. Der särskilda hinder ej mötte, syntes sanatoriestiftelsen eventuel tillfallande donationer böra föras till nämnda fond.

Under förutsättning att nyss angifna förslag rörande sanatoriernas antal och successiva uppförande vunne Eders Kongl. Maj:ts bifall, hade komitén uppgjort grunddrag till en provisorisk finansiell plan för sanatoriestiftelsen jemte förslag till inkomst- och utgiftsstat för de två första sanatorierna.

Det syntes kunna antagas, att vid den tidpunkt, då komiténs förslag komme till verkställighet, jubileumsfonden vuxit till ett belopp af 2,300,000 kronor. Denna summa ansåge komitén böra sålunda disponeras:

för uppförande och utrustning af två sanatorier	kronor 900,000: —
underhållsfond för de två första sanatorieanläggningarna	„ 1,200,000: —
reserverade medel för en framtida sanatorieanläggning	„ 200,000: —
	<hr/>
	Summa kronor 2,300,000: —

Vid uppställandet af förestående provisoriska förslag till fördelning af jubileumsfondens medel hade komitén utgått från den förutsättningen, att

för sanatorieanläggningarna behöfligt område komme att af staten eller måhända af enskilde fritt upplåtas. Skulle mot förmodan blifva nödigt, att mark för sanatorierna genom köp förvärfvades, komme förestående kalkyl naturligtvis att i motsvarande grad deraf påverkas.

Komitén hade derjemte ansett sig böra hos Eders Kongl. Maj:t hemställa om vidtagande af erforderliga åtgärder för att till sanatoriestiftelsen måtte upplåtas ej blott nödigt område, utan äfven en viss virkesmängd från kronan tillhöriga skogar. Derest denna senare förmån skulle komma att beviljas, skulle detta medföra en väsentlig besparing i den beräknade anläggningskostnaden, och skulle härigenom de för en tredje sanatorieanläggning afsedda medel vinna en betydande förstärkning samt sålunda tidpunkten för denna anläggnings uppförande framflyttas.

Beträffande det komitén gifna uppdrag att inkomma med förslag å inom olika delar af riket belägna platser, som med hänsyn till angifna förhållanden kunde anses lämpliga för anläggning af fullständiga lungots-sanatorier, har komitén meddelat, att, hvad Norrland anginge, komitén funnit ett skogsskifte benämndt Oxböleskogen, tillhörande det till skogsväsendet öfverlemnade förra militiebostället Bispgården i Fors socken af Jemtlands län, kunna lämpa sig för anläggande af ett sanatorium. Enligt hvad komitén inhemtat funnes äfven å vissa kronan icke tillhöriga skogstrakter vid Resele för en sanatorieanläggning synnerligen förträffliga platser, nemligen på södra sluttningen af den höjdsträckning, som begränsades af Taxelfvens och Ångermanelfvens floddalar, särskildt å området mellan Långsele jernvägsstation och Forsmo jernvägsbro, ungefär midtemot Taxelfvens inflöde i Ångermanelfven. Från åtskillige Resele byamän hade också till komitén inkommit anbud om förvärfvande af för sanatorium behöfligt område, men årstiden hade dittills lagt hinder i vägen för utförandet af erforderliga närmare undersökningar. Komitén hade likväl fortfarande sin uppmärksamhet rigtad på detta område och anhöll att senare få till Eders Kongl. Maj:t inkomma med vidare yttrande och förslag i ämnet, derest en ifrågasatt undersökning ansåges böra sådant föranleda. Af de kronoparker inom mellersta Sverige, som blifvit för komitén särskildt uppgifna, hade de komitéledamöter, som besökt dessa platser, funnit kronoparken Hålahult i Kils socken af Örebro län vara den, som bäst motsvarade de uppställda fordringarna. Bland kronoparker inom södra Sverige, på hvilka komitén fått anvisning såsom för ändamålet lämpliga, hade en på grund af angifna förhållanden synts redan från början kunna uteslutas. Af de öfriga hade ingendera befunnits lämplig. Af komitén vidtagen åtgärd

hade emellertid haft till resultat, att till komitén ingått förslag på sju nya platser inom Smålands öfverjägmästaredistrikt, hvilka såsom möjligen lämpliga för anläggning af sanatorier borde besökas.

Då, oafsedt att frågan om platsen för ett sanatorium i Norrland kunde ånyo komma under ompröfning inom komitén, komitén ansett det vara af vigt, att sanatoriestiftelsen redan innevarande år erhöle upplåtelse af de två förut angifna, kronan tillhöriga områden, som kunde komma att tagas i anspråk för anläggning af sanatorier, har komitén, under förutsättning att dess förslag beträffande sanatoriernas antal vunne nådigt bifall, hemställt, det täcktes Eders Kongl. Maj:t vidtaga åtgärder för aflåtande till innevarande års Riksdag af nådig proposition med begäran,

dels att ett område om 50 hektar af kronoparken Hålahult och ett lika stort område af förra militiebostället Bispgårdens ifrågavarande skogsskifte måtte ställas till Eders Kongl. Maj:ts förfogande, med rätt för Eders Kongl. Maj:t att i öfrigt bestämma dessa områdens närmare belägenhet, för att, under förutsättning att berörda områden utsåges till platser för anläggning af nu ifrågasatta två sanatorier, öfverlemnas till sanatoriestiftelsen med full eganderätt;

dels att derutöfver ett område, hvars läge likaledes skulle öfverlemnas till Eders Kongl. Maj:ts närmare bestämmande, af högst 50 hektar skogsmark af hvardera af nämnda kronoegendomar måtte, utan att i öfrigt från dessa afsöndras, få, under enahanda förutsättning, af sanatoriestiftelsen användas för anläggning af promenadvägar och andra sjukvårdens behof, med rätt för sanatorierna, hvilka icke skulle ega att förfoga öfver den skog, som komme att för berörda ändamål fällas, att deremot inom nu ifrågavarande områden få till vedbrand vid sanatorierna tillgodogöra sig torra träd jemte grenar och toppar efter träd, som för kronans räkning derstädes afverkades;

dels ock att från ifrågavarande kronopark och skogsskifte eller annan kronan tillhörig skog måtte få till sanatoriestiftelsen kostnadsfritt utlemnas för sanatorieanläggning i mellersta Sverige en virkeskvantitet om 4,500 kubikmeter, deraf 2,000 kubikmeter sågtimmer och 2,500 kubikmeter byggnadstimmer, samt för sanatorieanläggning i Norrland antingen en virkesmängd af samma storlek och beskaffenhet som den nyss nämnda eller ock, för den händelse sanatoriet i Norrland komme att uppföras af trä, en virkeskvantitet om 9,000 kubikmeter, deraf 4,000 kubikmeter sågtimmer och 5,000 kubikmeter byggnadstimmer.

I underdånig skrifvelse den 7 nästlidne februari har riksmar-

skalksemetet, jemte öfverlemnande af ifrågavarande betänkande, förklarar sig för sin del ej hafva något att dervid erinra eller tillägga.

På grund af nådig befallning har domänstyrelsen i ärendet afgifvit underdånigt utlåtande, deri styrelsen, hvad först beträffade de för sanatorieanläggningarna nödiga ansedda markupplåtelseerna, anfört, att något laga hinder för upplåtelseerna icke mötte, enär de skogsområden, från hvilka upplåtelseerna vore ifrågasatta, stode under kronans fria disposition.

Vidkommande derefter det virke, hvilket, enligt hvad komitén föreslagit, skulle till sanatoriestiftelsen kostnadsfritt utlemnas för sanatorieanläggningarna, har domänstyrelsen, med förklarande att styrelsen i saknad af byggnadsritningar och materialförslag icke vore i tillfälle att yttra sig med afseende å kvantiteten, vidare anfört, att, då virkestillgången å kronoparken Hålahult ej medgåfve att på en gång eller under närmaste åren uttaga 2,000 kubikmeter sågtimmer och 2,500 kubikmeter byggnadstimmer, utan att denna kronopark med en areal af allenast 502,34 hektar, deraf 100 hektar komme att tagas i anspråk för sanatoriestiftelsen, skulle i väsentlig mån blifva öfverafverkad, det syntes vara nödigt att inskränka utsyningen å denna park åtminstone till hälften af hvarterdera virkesslaget samt uttaga återstoden å andra inom Örebro revir befintliga kronoparker; och då äfven i fråga om den för det norrländska sanatoriet ifrågasatta virkeskvantiteten det skulle föranleda olägenheter och svårigheter att på en gång uttaga denna virkesmängd å allenast Oxböleskogen, hvilkens areal med frånräknande af den för sanatoriet behöfliga delen utgjorde 927 hektar, vore det enligt domänstyrelsens åsigt jemväl af nöden, att denna afverkning fördelades å flere skogar inom samma revir eller Östra Jemtlands. På grund af det sålunda anförda har domänstyrelsen hemställt, att af de virkesmängder, som blefve för ändamålet anslagna, endast någon del måtte utsynas å kronoparken Hålahult och Oxböleskogen samt, på sätt äfven af komitén blifvit ifrågasatt, återstoden på andra inom hvarterdera reviret belägna, kronan tillhöriga skogar.

Sedan Hans Maj:t Konungen härefter tillkännagifvit, att han, med bifall till komiténs förslag, beslutit, att för närvarande endast två sanatorier, hvilka borde förläggas, ett i norra och ett i mellersta Sverige, skulle uppföras, men på samma gång uttalat den förhoppning, att snarast möjligt åtgärder kunde vidtagas för uppförande af ett tredje sanatorium, anförde departementschefen vidare:

Ehuru de medel, som för närvarande finnas tillgängliga å jubileumsfonden, icke äro tillräckliga för uppförandet af mer än två sanato-

rier, har komitén föreslagit, att ett belopp af 200,000 kronor måtte reserveras för en framtida sanatorieanläggning i södra Sverige, dervid komitén uttalat den förhoppning, att den sålunda bildade grundfonden, hvars årliga räntefkastning städse borde läggas till kapitalet, dock skulle erhålla sin snabbaste tillväxt genom inflytande donationsmedel. Då Eders Kongl. Maj:t nu lär vilja, i öfverensstämmelse med komiténs hemställan, äska Riksdagens medgifvande till upplåtelse af mark å kronoskog för de två sanatorier, för hvilkas uppförande medel redan finnas tillgängliga, samt till anvisande af nödigt byggnadsvirke för dessa, synes i sammanhang härmed frågan om upplåtande af mark äfven för det tredje sanatoriet och om beredande af tillgång till virke för dess uppförande lämpligen böra till Riksdagens pröfning hänskjutas.

Lifligt öfvertygad, att Riksdagen för sin del önskar medverka till främjande af det allmännyttiga ändamål, som afses med inrättandet af ifrågavarande sanatorier, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte i nådig proposition föreslå Riksdagen att medgifva,

dels att till platser för anläggning af tre sanatorier för lungsotspatienter, nemligen ett i norra, ett i mellersta och ett i södra Sverige, må till Eders Kongl. Maj:ts förfogande ställas, för sanatoriet i norra Sverige af det till förra militiebostället Bispgården hörande skogsskiftet Oxböleskogen ett område af 50 har och för sanatoriet i mellersta Sverige af kronoparken Hålahult likaledes ett område af 50 har, med rätt för Eders Kongl. Maj:t att bestämma dessa områdens närmare belägenhet, samt för sanatoriet i södra Sverige af kronoskog, som Eders Kongl. Maj:t eger bestämma, jemväl ett område af 50 har; skolande sagda områden, under förutsättning att desamma definitivt utses till platser för sanatorieanläggningar, öfverlemnas till sanatoriestiftelsen med full eganderätt;

dels att af en hvar af de tre kronoegendomar, hvilka, enligt hvad ofvan blifvit sagdt, utses till platser för sanatorieanläggningar, ett ytterligare område, hvars läge Eders Kongl. Maj:t likaledes eger närmare bestämma, af högst 50 har skogsmark må, utan att från egendomarne afsöndras, få, under nyssberörda förutsättning, af sanatoriestiftelsen användas för anläggning af promenadvägar och andra sjukvårdens behof, med rätt för sanatoriärna, hvilka icke skola ega att förfoga öfver den skog, som för berörda ändamål kommer att fällas, att till vedbrand vid sanatorierna tillgodogöra sig torra träd jemte grenar och toppar af träd, som för kronans räkning å ifrågavarande områden afverkas;

dels ock att från kronan tillhörig skog må till sanatoriestiftelsen kostnadsfritt utlemnas, för anläggning af ett sanatorium i mellersta

och ett i södra Sverige, för hvarterdera en virkesquantitet af 4,500 kubikmeter, deraf 2,000 kubikmeter sågtimmer och 2,500 kubikmeter byggnadstimmer, samt för anläggning af ett sanatorium i norra Sverige antingen en virkesmängd af samma storlek och beskaffenhet som den nyss nämnda eller ock, för den händelse detta sanatorium kommer att uppföras af trä, en virkesquantitet af 9,000 kubikmeter, deraf 4,000 kubikmeter sågtimmer och 5,000 kubikmeter byggnadstimmer.

Hvad föredragande departementschefen sålunda hemställt, deruti statsrådets öfriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen bifalla; och skulle nådig proposition till Riksdagen afåtas af den lydelse, bilagan litt. — vid detta protokoll utvisar.

Ex protocollo:
Hjalmar Rettig.